КЛАСИФІКАЦІЯ ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ: АНАЛІЗ І ПЕРСПЕКТИВИ

О. О. Кухаренко

*Інститут народознавства НАН України,
Харківська державна академія культури
art-red@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5421-1004*

Ключові слова: українська обрядовість, родинні ритуали, весільні обряди, структурно-функціональний метод, обряди переходу.

У статті розглянуто існуючі варіанти класифікації та розподілу на складові елементи весільного обрядового циклу. Така практика є необхідною для подальшого створення власної структури українського весільного обряду для структурно-функціональних його досліджень. У процесі студіювання проводиться відбір найбільш доцільних і обґрунтованих форм поділу, здійснених попередниками. Зокрема поділ на три цикли обрядів, що є популярним для більшості сучасних досліджень, поділ на окремі обряди, відомий ще з 70-х років XIX століття, а також поділ міфів на міфемі, запропонований К. Леві-Стросом, який є цілком прийнятним для членування українських традиційних весільних обрядів на епізоди. Основу дослідження складає використання власних підходів до розкладення великого весільного циклу на три малі цикли – довесільний, весільний і післявесільний; малих циклів на окремі обряди (довесільний – сватання, заручини, оглядини, торочини, бгання короваю, гільце; весільний – вінчання, викуп молодої, розплітання коси, приїзд молодої до помешкання молодого, комора; післявесільний – приданки, перейма, перезва); обрядів – на складові епізоди. Як результат, отримали 14 обрядів, котрі розподілені на три малі цикли: довесільний – 6 (1–6), весільний – 5 (7–11), післявесільний – 3 (12–14). Таким чином, виявляється можливим побудувати струнку та функціональну структуру, яка в подальшому буде успішно використана для дослідження українського весілля в межах запровадження методу структурно-функціонального аналізу з метою виявлення композиції обрядів, медіативних дій та персонажів-медіаторів, розширення хронотопа та сакралізації реальності під час здійснення обрядових дій і т. і. При цьому шлях дослідження циклу весільних обрядів може бути як індуктивним – від епізодів, через обряди й малі цикли до цілісного циклу циклів, так і дедуктивним – від великого циклу, через малі цикли та окремі обряди до конкретних епізодів. При використанні дедуктивного методу дослідження одиниці аналізу зменшуються, індуктивного – збільшуються й узагальнюються.

CLASSIFICATION OF WEDDING RITES: ANALYSIS AND PROSPECTS

O. Kukharenko

*Institute of Ethnology of
the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kharkiv State Academy of Culture*

Key words: Ukrainian ritualism, family rites, wedding ceremonies, structural and functional method, rites of passage.

The article considers the existing options for classification and division into constituent elements of the wedding rite cycle. This practice is necessary for further creation of own structure of the Ukrainian wedding rite for its structural and functional research. In the process of studying, the selection of the most expedient and reasonable forms of division made by the predecessors is carried out. In particular, the division into three cycles of rites, which is popular for most modern research, the division into particular rites, known since the 70s of the XIX century, as well as the division of myths into mythemes, proposed by K. Levi-Strauss, which is quite acceptable for decomposition of the Ukrainian traditional wedding rites into episodes. The basis

of the study is the use of own approaches to the decomposition of a large wedding cycle into three small cycles – pre-wedding, wedding and post-wedding; small cycles into particular rites (pre-wedding – matchmaking, engagement, viewing of the bride, torochyny, loaf making, hiltse; wedding – church wedding, redemption of the bride, untwisting braids, arrival of the bride to the groom's apartment, komora; post-wedding – dowries, pereima, perezva); rites – into constituent episodes. As a result, 14 rites were received, which are divided into three small cycles: pre-wedding – 6 (1-6), wedding – 5 (7-11), post-wedding – 3 (12-14). Thus, it is possible to build a coherent and functional structure, which will be successfully used to study Ukrainian weddings within the introduction of the method of structural and functional analysis to identify the composition of rites, mediative actions and mediating characters, expanding chronotope and sacralization of reality when ritual actions, etc. Herewith, the way of studying the cycle of wedding ceremonies can be inductive – from episodes, through rites and small cycles to a complete cycle of cycles, and deductive – from a large cycle, through small cycles and particular rites to specific episodes. When using the deductive method of research, the units of analysis decrease, the inductive – increase and generalize.

Найбільш розповсюдженим поділом національних весільних обрядів, зокрема в етнологічних дослідженнях, є поділ на три цикли: довесільний, весільний і післявесільний¹. Уже з одного цього можна дійти висновку, що українське весілля дійсно є обрядовим циклом, а не поодиноким обрядом, більш того, великим циклом, який здатен включити в себе й об'єднати у власній структурі принаймні три вказані цикли чи підцикли. Подібне членування є притаманним не лише для українських, а й усіх відомих європейських етнологічних досліджень весільного обряду кінця ХХ ст.

Але в той же час цей поділ також є дещо умовним, оскільки не відповідає вимогам трактування весілля як цілісного дійства. Уточнену схему, не руйнуючи тридільності весільної композиції, запропонувала українська дослідниця Ірина Несен у 2005 р. й виглядає вона наступним чином: передшлюбні переговори, шлюб (церковний та народний), постшлюбні заходи. Пояснює дослідниця це тим, що «передвесільна частина передбачає насамперед переговори сватів... Імовірно лише з ХVІІІ ст. вінчання й весілля починають збігатися, а отже, церковна і народна санкції на шлюб даються в один день. Однак з їхнім завершенням весілля не припиняється й наступна за ними повесільна частина практично не відділяється від попередньої, лише на зміну ритуальним обрядам приходять обрядодії ігрові»².

І. Несен вважає, що початкове структурування

весілля на складові відбулося в середовищі самої народної культури й відобразилося в термінологічному розмежуванні частин дійства. «Правила одруження, втілені в послідовно здійснюваних переговорах, були шаблями реалізації універсальної моделі мирного шлюбу через договір. На території Середнього Полісся вони репрезентовані такими етапами, як «пóпити», «сватання», «змовини». Універсальний зміст названих етапів підтверджує існування їхніх відповідників у весільних структурах більшості країн Європи»³.

Існує також інша, не менш вживана тенденція щодо поділу українського весілля на складові частини, що являють собою окремі обряди чи обрядові підцикли, як сватання, заручини, торочини, бгання короваю, гільце, саме весілля, обряд комори, повесільні обрядові дії, обряд Perezva й т. і. У науковій літературі вона відома з 70-х рр. ХІХ ст. – часу видання четвертого тому «Трудов» Павла Чубинського⁴. Описуючи послідовно проведення обрядових дійств, він поділяв їх на складові частини: рада жениха з батьками; перемовини, що передують сватанню; вибір сватів, перші відвідини сватів, запросини сусідів, заручини й т. і. Із запропонованого поділу достатньо легко можна вичленити обряди, що утворюють весільний цикл.

У праці «Про весільні обряди, переважно російські», виданій 1881 р., Микола Сумцов весіль-

¹ Етнография восточных славян: Очерки традиционной культуры / отв. ред. К. В. Чистов. М.: Наука, 1987. С. 404–405.

² Несен І. І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ – ХХ ст.) Київ: Центр захисту культ. спадщини від надзвич. ситуацій, 2005. С. 29.

³ Несен І. І. Весільний ритуал Середнього Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ – ХХ ст.) Вісник Львів. ун-ту. 2008. Вип. 43. С. 262.

⁴ Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим Обществом. Юго-Западный отдел. Материалы и исследования / собр. П. П. Чубинским. Т. 4. СПб., 1877. С. 52–552.

ний обрядовий цикл поділяє на три складових: 1) обряди, здійснювані дома в батька нареченої, 2) обряди при відправленні молодої до нареченого та 3) обряди дома в нареченого. При цьому дослідник зазначає, що таким чином розподіляються весільні обряди всіх індоєвропейських народів узагалі й народів слов'янських зокрема ⁵.

М. Нікольський у 50-х рр. XX ст., досліджуючи білоруський весільний обряд, розподілив його на три етапи: підготовчий чи попередній, вінчання й «вяселле». Підготовчий етап мав головним чином формально-побутове значення, оскільки протягом нього оформлювалися домовленості; вінчання є суто церковним обрядом і в дохристиянські часи, на думку дослідника, весільний цикл складався лише з двох етапів; головне ж місце займає третій етап – весілля з традиційними, започаткованими з найдавніших часів, церемоніями ⁶. Проаналізувавши основні ознаки, дослідник установив два типи весільних обрядів – патріархальний стовповий і коровайний.

Однак указані поділи є досить примітивними й недосконалими, оскільки в них відсутні підривні поданих надто широко й недостатньо конкретизовано етапів сакральної дії; а отже зазначені поділи не дають жодного матеріалу для структурних досліджень. У такому випадку слід запропонувати інше, якісно відмінне членування зі значно детальнішою конкретизацією обрядових дій. При цьому достатньо суттєвим моментом є можливість поєднати один з одним уже існуючі поділи українських весільних обрядів у рамках запропонованої новітньої структури, яка буде мати наукову перспективу й потенціал для подальших структурно-функціональних досліджень обрядового весільного циклу.

У 70-х рр. XX ст. Олександр Гура запропонував найдрібнішою складовою одиницею весільного обряду вважати акт, наділений певною знаковістю; звідси під «обрядом» слід розуміти групу актів і всього весілля загалом. Три відомих частини композиції весілля дослідник іменує «дошлюбною», «шлюбною» й «пошлюбною», а на прикладі інваріанту північноросійського весільного обряду доводить, що той містить у собі п'ять церемоній, утворених комплексами обрядів ⁷.

⁵ Сумцов Н. Ф. Символика славянских обрядов: Избранные труды. М.: ИФ «Восточная литература» РАН, 1996. С. 8.

⁶ Никольский Н. М. Происхождение и история белорусской свадебной обрядности. Минск: Изд-во АН БССР, 1956. С. 37–42.

⁷ Гура А. В. Опыт выявления структуры севернорусского свадебного обряда (по материалам Вологодской губ.) Русский народный свадебный обряд: Исследования и материалы. Л.: Наука, 1978. С. 72–83.

Болгарська дослідниця Радост Іванова у 80-х рр. виділила поняття таких семіотичних елементів, як сакральні простір і час, а структуру обрядового дійства розподілила на два періоди – дії, що відбуваються до шлюбної ночі й після неї. Перший період пов'язаний з виготовленням таких атрибутів, як обрядовий хліб, прапор, дерево, а другий – зі знищенням цих предметів. Таким чином, указаний поділ обрядів, не зважаючи на заявлені дві категорії їхнього поділу, все одно виділяє три етапи – приготування, функціонування й знищення сакральних предметів ⁸.

90-і рр. XX ст. дали ще одну теорію членування весільної структури, згідно з якою основними складовими є етапи, що являють собою універсальні коди традиції обряду й формують семантику дій. Етапи можуть об'єднуватися й утворювати частини обряду; в свою чергу етапи поділяються на обрядові тріади – найдрібніші складові елементи, що поєднують у собі «дію», «предмет» і «слово». «Уважаючи, наприклад, обряд таким текстом, вираженням семіотичною мовою культури, ми виділяємо в ньому три форми, три коди чи три сторони мови – вербальну (словесну – слова), реальну (предметну – предмети, речі) й акціональну (дієву – дії) ⁹. Ці коди, тексти чи «мови» поза обрядом не вживаються одночасно, натомість у структурі обряду відбувається повторення одного й того ж змісту трьома можливими способами – через дію, через предмет і через слово ¹⁰. Автором указаної теорії став фахівець у галузі слов'янської етнології Микита Толстой, який відстоював позицію, що будь-який обряд може являти собою певний текст — «послідовність символів, відображених за допомогою обрядового синтаксису» ¹¹. У питанні символики предметів і дій учений значну увагу приділяв бінарним протиставленням, що широко використовувалися в слов'янських обрядах.

На існуванні тріад і діад у ритуалі наголошував британський і американський антрополог Віктор Тернер: діади утворюють пари протилежних понять, а в тріадах присутні ще й посередники-медіатори. Діади за своїми функціями максимально наближені до дуальних чи бінарних опозицій, оскільки ряди пар протилежних значень розміщуються на різноманітних рівнях ритуального простору та в поняттях просторової орієнтації

⁸ Іванова Р. Българската фолклорна сватба. София: Българската АН, 1984. С. 156–163.

⁹ Толстой Н. И. Язык и народная культура: Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. М.: Индрик, 1995. С. 23.

¹⁰ Там само. С. 63–64.

¹¹ Там само. С. 63.

основними опозиціями є низ/верх, лівий/правий, смерть/життя, жіноче/чоловіче, кандидати/адепти. У тріадах, на думку Тернера, присутній діалектичний рух від життя через смерть до відновленого життя. На рівні «глибинної структури» можливо навіть пов'язати пересування пацієнтки тунелем з її реальним пересуванням, завдяки шлюбу з села до села, від матрилінійної спорідненості до подружньої й назад – після смерті чоловіка чи після розлучення з ним ¹².

На початку ХХІ ст. з'явилися нові поняття структурного аналізу обряду, такі як «структура» й «антиструктура», де структура співвідноситься з Космосом, антиструктура – з Хаосом. На початку обряду Космос змінюється Хаосом, а в кінці все повертається на свої місця: на зміну антиструктурі знову приходить структура. Автори цієї теорії виділяють ще одне проміжне поняття, яке називають «гіперструктурою», що уособлює минуле, пережите, використане ¹³. У будь-якому суспільстві свято (а в нашому випадку – обряд) являє собою певну антиструктуру, що протипоставлена структурі звичного життя.

Проміжним етапом на шляху до побудови новітньої структури може вважатися схема, запропонована згадуваною вже дослідницею поліського весілля Іриною Несен. Схема має таку ієрархічну послідовність: ритуал (обряд) – ритуальні частини (передшлюбна, шлюбна, післяшлюбна) – етапи (тематичні одиниці, утворені низкою актів) – акти (тріади: дія, слово, думка) ¹⁴. Практично це реалізується у вигляді тридільності ритуального дійства: передшлюбна частина «передбачає взаємне відвідування за схемою «дівка – хлопець – дівка»... У структурі шлюбної частини слід виділити послідовність «церковне вінчання – дійство у хаті молодої – дійство у хаті молодого»... У повесільній частині також виділяємо три тематичних блоки: обхід родової території – введення молодої у нову родину – вшанування батьків» ¹⁵. Такий поділ і побудова схеми були використані дослідницею для структурно-семіотичного аналізу весільних обрядів певного регіону.

Новітні вивчення, здійснені поза територією

України в другому десятилітті ХХІ ст. переважно в галузі етнографії, етнології й антропології, не визначаються кардинальними нововведеннями до поділу весільних обрядів на цикли чи підцикли. Відрізняються вони ще й тим, що стосуються обрядовості, так званих, малих народів, що мешкають на території РФ. Так у кандидатських дисертаціях, присвячених родинним обрядам башкирів Челябінської області та Середнього Заволжя, дослідники використовують поділ на сватання й змову, одруження, весілля та післявесільні обряди – в першому випадку ¹⁶, а в іншому – на перемовини, весілля, що супроводжується обрядом одруження, та післявесільні церемонії ¹⁷. Такі чи приблизно такі поділи експлуатуються в дослідженнях інших сучасних учених, які вивчають весільну обрядовість як певного конкретного народу, так і в її універсальному сприйнятті – слов'янських, балтійських та інших народів.

У ґрунтовному дослідженні вже згаданого представника семіотичної школи Олександра Гури «Шлюб і весілля в слов'янській народній культурі: семантика й символіка», виданому 2011 р., надається не лише поділ ритуалів на складові елементи, а наводиться відразу дві структури весільного обряду – синтагматична та парадигматична ¹⁸. «Обрядова реальність, – пише дослідник, – являє собою систему знакових одиниць – складний комплекс ритуальних актів, здійснюваних у визначеній послідовності, кожному з яких відповідає своя обрядова функція та сенсове навантаження. Сполучаючись між собою, вони поєднуються в цілісні в сенсовому відношенні ритуальні групи й комплекси (обряди та церемонії), значення яких складається з окремих ритуальних одиниць, що входять до їхнього складу» ¹⁹.

Далі на прикладі одного із записів весільної обрядовості Гура демонструє механізм сполучення й поєднання ритуальних *актів*, розкладаючи

¹² Тернер В. Символ і ритуал / сост., автор предислов. В. А. Бейлис. М.: Наука, 1983. С. 130–133.

¹³ Абрамян Л. А., Шагоян Г. А. Динамика праздника: структура, гиперструктура, антиструктура. Этнографическое обозрение. 2002. № 2. С. 41–44.

¹⁴ Несен І. І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ – ХХ ст.) Київ: Центр захисту культ. спадщини від надзвич. ситуацій, 2005. С. 29–30.

¹⁵ Там само. С. 53.

¹⁶ Булякова Г. В. Семейные обряды башкир Челябинской области. Тема диссертации и автореферата по ВАК 07.00.07, кандидат исторических наук // Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat. URL: <http://www.dissercat.com/content/semiinye-obryady-bashkir-chelyabinskoi-oblasti>.

¹⁷ Фаттахова Т. Д. Семейно-бытовые обряды и обычаи башкир Степного Заволжья. Тема диссертации и автореферата по ВАК 07.00.07, кандидат исторических наук. Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat. URL: <http://www.dissercat.com/content/semiino-bytovye-obryady-i-obychai-bashkir-stepnogo-zavolzhyia>

¹⁸ Гура А. В. Брак и свадьба в славянской народной культуре: семантика и символика. М.: Индрик, 2011. С. 63–78.

¹⁹ Там само. С. 63.

на них увесь процес дійства обряд за обрядом. Причому поділ на акти є безсистемним, оскільки актом А він визначає не сам похід весільного свата до батьків дівчини, а зустріч на цьому шляху собаки. Акт В – сват приходить до будинку нареченої, сидить на лавці, С – повідомляє про мету свого візиту, D – розхвалює нареченого, Е – батьки пристають на пропозицію свата, F – пригостять свата пирогами. Складається враження, що, якби в цьому місці в описі весілля знаходився ще один чи кілька абсолютно другорядних епізодів, то й вони були б зараховані як акти обрядової дії.

Наступний ритуальний акт Н – батьки нареченого, дізнавшись про рішення батьків дівчини, посилають своїх представників «дивитися наречену». Цей акт поєднується з іншими, утворюючи нову низку подій – показ і оцінка чеснот нареченої, демонстрація й оцінка частини майна, що має стати приданим. Таким чином, утворюється три групи ритуальних актів: 1) сватання, 2) неофіційні оглядини, 3) демонстрація майна нареченої), кожна з яких має своє окреме значення. Таку групу актів дослідник пропонує називати *обрядом* і розуміти під ним максимальну послідовність актів, об'єднаних спільним значенням.

Подальші обряди дослідник визначає наступним чином: 4) показ і оцінка майна нареченого; 5) показ і оцінка сторонніми чеснот наречених; 6) показ і оцінка стороною нареченого майна нареченої (офіційні оглядини); 7) установлення сторонами розмірів весільних витрат; 8) батьківське благословення й подяка молодих; 9) констатація «зради» нареченою власного дівоцтва; 10) публічне підтвердження взаємного кохання.

Оскільки йдеться про обряд весілля так званого російського народу, записаний у XIX ст. у Вологодській губернії, слід указати, що він відрізняється від українського обряду того самого періоду не лише за змістом, а й за рівнем моралі, що існувала в тому й іншому суспільствах. Єдине, що має значення для подальшого дослідження, це – концепція структури, запропонованої дослідником. В обрядах 1–4 дві весільні сторони протиставляються одна одній, але, якщо перші три відображають направленість сторони нареченого, як зацікавленої у відношенні до нареченої, то четвертий має зворотну направленість. Оскільки обряди 2–6 пов'язані з показом і оцінкою майна та чеснот одного з майбутньої шлюбної пари, загальним значенням для цієї групи є виявлення придатності нареченого й нареченої до родинного життя. Нарешті для перших семи обрядів можна знайти ще загальнішу семантику: результатом

сватання (обряд 1) є досягнення сторонами згоди на шлюб, унаслідок наступних п'яти обрядів (2–6) виявляється придатність молодих до шлюбу, в сьомому обряді сторони домовляються про витрати на весілля. Отже, загальне значення обрядів 1–7 є досягнення згоди на шлюб, довесільні домовленості сторін. Такий комплекс обрядів Гура називає *церемонією*.

Дослідник указує, що визначивши основні елементи, можна виявити інваріантну структуру слов'янського обряду в цілому. Для цього з усієї сукупності ритуальних актів, обрядів і церемоній необхідно виділити *обов'язкові* та *факультативні* елементи. Обов'язкові елементи утворюють стійкий кістяк весільного обряду, той мінімум, без якого жодне весілля не може вважатися завершеним. Інші дії, що присутні лише в деяких регіональних традиціях, є факультативними й їхня місія полягає в розширенні обрядового мінімуму. Окрім такого критерію, існує поділ на фіксовані та нефіксовані елементи: перші закріплені за певним обрядом чи церемонією, другі – в різних місцях входять до різних обрядів і церемоній; розмежування елементів також необхідне для встановлення інваріантних особливостей слов'янського весільного обряду.

Таким чином, синтагматична структура складається з послідовних ритуальних дій (актів), об'єднаних в окремі, семантично цілісні блоки – обряди й церемонії: 1. Домовленості (сватання, оглядини, заручини). 2. Напередодні весілля (обряди, пов'язані з прощанням із дошлюбним життям і підготовкою до прийняття нового статусу). 3. Власне весілля. 4. Кінець весілля.

Парадигматична структура, наведена вченим, для нашого дослідження є менш цікавою, оскільки вона лише розглядає осіб і предмети, що беруть участь в обряді, на різних рівнях – мовному, морфологічному, соціальному, функціональному. До ритуально значимих ознак Гура відносить особливості зовнішнього вигляду, фізичні характеристики, соціальний статус, атрибути й супутні речі, взаємовідносини всередині групи, відношення до інших осіб, локуси, час, модуси, властивості й здатності, функції та предикати й т. і.

«Весільний обряд, – підсумовує автор, – виділяється своєю складною парадигматичною структурою. У ньому бере участь широке коло осіб (весільних чинів), що виконують різноманітні ритуальні функції, іноді вельми спеціалізовані, використовуються різноманітні предмети, в тому числі спеціальні ритуальні атрибути. Обряд поєднує в собі багатий і розмаїтий фольклор. Варіанти об-

ряду різних регіональних слов'янських традицій можуть значно відрізнятися парадигматично, мати різний набір ритуальних дій, персонажів і предметів, відмінний склад поетичних текстів»²⁰.

Не зважаючи на небездоганність схем, запропонованих дослідником, його вклад у просуванні на шляху до побудови стрункої й найбільш функціональної структури видається доволі значимим. Наше ж завдання полягає дещо в іншому, хоча так само пов'язане зі створенням структури усередненого національного традиційного обряду, так званої інваріантної основи, під яку підпадала б більшість із зафіксованих етнографічних записів, не залежно від регіону та за умови, що структура для дослідження дозволить користатися структурно-функціональним аналізом.

Новітній запропонований розподіл має включити підрівні чітко конкретизованих етапів обрядових сакральних дій. Клод Леві-Строс називав їх міфемами, бо пов'язував структуру з міфологічним мисленням і світосприйняттям. Але, оскільки це дослідження не ставить перед собою такого завдання, складові елементи обрядів доцільніше називати епізодами. Таким чином, кожен обряд весільного обрядового циклу має складатися з певної послідовності епізодів, а це означає, що завданням дослідження є більш деталізований структурний аналіз виокремлених дослідниками етапів сакральної дії. Поглиблення загальноприйнятої диференціації призводить до трактування відомих із наукової літератури складових сакральної дії – формотворчих елементів, наявність яких надає можливість трактувати кожен складову як *малий обрядовий цикл*, а з їхньої сукупності складається загальна весільна дія, що постає як свого роду *цикл циклів* і утворює систему чи метасистему обрядів (етапів сакральної дії), яку доречно називати *великим обрядовим циклом* і під яким слід розуміти все весілля як таке.

Початком побудови новітньої структури й розподілу обрядів має стати узгодження вже існуючих поділів на цикли – довесільний, весільний і післявесільний, а також на окремі обряди. Поєднання вказаних поділів не містить будь-яких складнощів, оскільки вони легко між собою узгоджуються, навіть тоді, коли детально виокремлюється кожен наступний обряд у кожному з трьох циклів. Для отримання результату необхідно розподілити весільні обряди на три групи обрядових циклів, після чого це буде мати наступний вигляд: довесільний цикл обрядів – сватання, заручини,

оглядини, торочини, бгання короваю, гільце; весільний цикл обрядів – вінчання, викуп молодії, розплітання коси, приїзд молодії до помешкання молодого, комора; післявесільний цикл обрядів – приданки, перейма, перезва.

Після того, як визначилися, які обряди входять до кожного з трьох циклів, необхідно цей поділ подати схематично у вигляді структури. Таким чином, базовим для подальшої побудови структури є поділ великого весільного циклу (циклу циклів) на малі цикли й окремі обряди. Як результат, отримуємо 14 обрядів, котрі розподілені на три малі цикли: довесільний – 6 (1–6), весільний – 5 (7–11), післявесільний – 3 (12–14).

Єдиним шляхом для використання структурно-функціонального методу є поділ на епізоди. Тому в наведеній новітній структурі обрядового циклу, окрім врахування згадуваних поділів, кожен обряд має складатися з певної послідовності епізодів. Структура традиційного обряду українського весілля, як великого циклу, так і малих циклів, є поліелементною, тобто поліепізодною. Це означає, що завданням дослідження має стати більш деталізований структурний аналіз виокремлених епізодів (етапів, елементів) сакральної дії.

Ієрархічна структура має виглядати наступним чином: великий цикл (цикл циклів) – малі цикли (дovesільний, весільний, післявесільний) – окремі обряди – епізоди (складові частини обрядів). Таким чином, загальний весільний цикл обрядів (цикл циклів) поділяється на три малих цикли; наступний значно дрібніший поділ — на окремі обряди, яких нараховується 14. Поділ на епізоди є остаточним і саме результати такого поділу обумовлюють значний простір для структурних досліджень; тому головним завданням для побудови структури є розкладення кожного обряду на епізоди. При цьому шлях дослідження циклу весільних обрядів може бути як індуктивним — від епізодів, через обряди й малі цикли до цілісного циклу циклів, що було продемонстровано вище; так і дедуктивним – від великого циклу, через малі цикли та окремі обряди до конкретних епізодів. При використанні дедуктивного методу дослідження одиниці аналізу зменшуються, індуктивного – збільшуються й узагальнюються.

²⁰ Гура А. В. Брак и свадьба в славянской народной культуре: семантика и символика. М.: Индрик, 2011. С. 77.

References

- Abramyan L. A., SHagoyan G. A. Dinamika prazdnika: struktura, giperstruktura, antistruktura. Etnograficheskoe obozrenie. 2002. № 2. S. 37–47.
- Bulyakova G. V. Semejnye obryady bashkir CHelyabinskoj oblasti. Tema dissertacii i avtoreferata po VAK 07.00.07, kandidat istoricheskikh nauk // Nauchnaya biblioteka dissertacij i avtoreferatov disserCat. URL: <http://www.dissercat.com/content/semejnye-obryady-bashkir-chelyabinskoi-oblasti>
- Gura A. V. Brak i svad'ba v slavyanskoj narodnoj kul'ture: semantika i simbolika. M.: Indrik, 2011. 936 s.
- Gura A. V. Opyt vyvaveniya struktury severnorusskogo svadebnogo obryada (po materialam Vologodskoj gub.) Russkij narodnyj svadebnyj obryad: Issledovaniya i materialy. L.: Nauka, 1978. S. 72–88.
- Ivanova R. B»lgarskata folklorna svatba. Sofiya : B»lgarskata AN, 1984. 264 s. Nesen I. I. Vesilnyi rytual Serednoho Polissia: tradytsiina struktura ta reliktovi formy (seredyna KhIKh – KhKh st.) Visnyk Lviv. un-tu. 2008. Vyp. 43. S. 261–319.
- Nesen I. I. Vesilnyi rytual Tsentralnoho Polissia: tradytsiina struktura ta reliktovi formy (seredyna KhIKh – KhKh st.) Kyiv: Tsentrazhystu kult. spadshchyny vid nadzvych. sytuatsii, 2005. 278 s.
- Nikol'skij N. M. Proiskhozhdenie i istoriya belorusskoj svadebnoj obryadnosti. Minsk: Izd-vo AN BSSR, 1956. 275 s.
- Sumcov N. F. Simbolika slavyanskikh obryadov: Izbrannye trudy. M.: IF «Vostochnaya literatura» RAN, 1996. 296 s.
- Tolstoj N. I. YAzyk i narodnaya kul'tura: Ocherki po slavyanskoj mifologii i etnolingvistike. M.: Indrik, 1995. 512 s.
- Trudy etnograficheskoy-statisticheskoy ekspedicii v Zapadno-Russkij kraj, snaryazhennoj Imperatorskim Russkim Geograficheskim Obshchestvom. YUgo-Zapadnyj otdel. Materialy i issledovaniya / sobr. P. P. CHubinskim. T. 4. SPb., 1877. HKHKH+715 s.
- Terner V. Simvol i ritual / sost., avtor predislov. V. A. Bejlis. M.: Nauka, 1983. 277 s.
- Fattahova T. D. Semejno-bytovye obryady i obychai bashkir Stepnogo Zavolzh'ya. Tema dissertacii i avtoreferata po VAK 07.00.07, kandidat istoricheskikh nauk. Nauchnaya biblioteka dissertacij i avtoreferatov disserCat. URL: <http://www.dissercat.com/content/semejno-bytovye-obryady-i-obychai-bashkir-stepnogo-zavolzhya>
- Etnografiya vostochnyh slavyan: Ocherki tradicionnoj kul'tury / otv. red. K. V. CHistov. M.: Nauka, 1987. 558 s.